

قوانین الهی و قوانین بشری

سمیه الف¹

اگر بخواهیم تعریفی از قانون ارائه دهیم ، به واژه‌هایی نظیر ضابطه، قرارداد، بایدها و نبایدها، الزامات و ... برخورد خواهیم نمود.

همینطور اگر بخواهیم به منشاء و مبنای قوانین دست پیدا کنیم، هر چه در طول تاریخ پیش رویم ، باز نقش قانون را در هستی مشاهده می‌کنیم؛ حتی در میان اولین انسانهای آفریده شده نیز ، رنگ و بوی قانون، الزامات و بایدها و نبایدها را می‌بینیم و این نشان‌دهنده قدمت وجود قانون ، پیش از حضور انسانهاست .

زمانی که آدم آفریده شد، خداوند ملائک را امر به سجده نمود؛² این نمونه‌ای از بایدهای هستی از زمان خلقت آدم بود و این الزام، دارای ضمانت اجرایی رانده شده ابلیس از درگاه خداوند بود آنگاه که از اجرای فرمان الهی سرپیچی کرد.

پس از آن، به آدم و حوا امر شد در بهشت زندگی کنید، اما به سمت درخت ممنوعه نروید،³ الزامی دیگر ؛ اما آدم و حوا با وسوسه‌های شیطان، دست به خطا زده و به سمت نبایدها گام برداشتند. نتیجه عمل آنها نیز ، تبعیدشان از جنت به زمین و آغاز درد و رنج بود.

اگر باز هم در سابقه وضع قوانین الهی ، دفاتر هستی را ورق بزنیم، مشاهده می‌کنیم که قانون خداوند از این مسائل هم پیشی گرفته و از زمان ایجاد آفرینش ، قوانینش را در جهان حاکم کرده است . با خلقت کهشکانها ، قوانین مرتبط با آنها را همراهشان نمود؛ بطور مثال فاصله کرات و سیاره‌ها از یگدیگر، سرعت چرخش، نحوه حرکت، میزان تابش ستاره‌ها، روز و شب، سال و ماه، همه را تدبیر و تمام مخلوقات را موظف به مراعات این اصول نمود.

قانون خداوند و ضوابط او در جهان هستی « دین » نام گرفت.

درختی اگر به قانون استفاده از نور و آب و خاک برای رشد توجه نکند، خواهد خشکید؛ خورشید و ماه اگر مدت زمان چرخش خود را تغییر دهند، نظم شب و روز برهم خواهد ریخت. سیاره‌ای اگر از مدار خویش خارج گردد محکوم به زوال است و نمونه‌های بسیار دیگری که اگر از مسیر اصلی و قوانین حاکم به خود عدول کنند، باعث بی-نظمی در جهان آفرینش می‌شوند و کائنات در مقابل چنین پدیده‌ای عکس‌العمل نشان داده و در اصطلاح آن را مجازات می‌نماید.

خداوند قوانین الهی را به صور مختلف ، در اختیار انسانها نیز قرار داده است :

الف) قوانین را در سرشت و فطرت آنها عجین نمود تا همواره آنها را از خیر و شر و خوب و بد بییم دهد و بایدها و نبایدهای زندگی را با تکیه بر فطرت خو بازجویند.⁴

ب) قوانین خود را در قالب کتب آسمانی تدوین و به وسیله رسولان و پیامبرانش به همگان ابلاغ نمود تا انسانها با مراعات آن بتوانند قسط و عدل را اجرا و به آرامش و رستگاری دست یابند.⁵

¹ کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی

² بقره / 34

³ بقره / 35

⁴ روم / 30

⁵ حدید / 25

انسانها نیز بر اساس فطرت خود دریافتند برای ادامه زندگی خود نیازمند مراعات اصولی هستند و باید از برخی رفتارها و اعمال دوری کنند؛ براساس همین ویژگی، نفع و ضرر خود را شناختند و دانستند برای زندگی بهتر و رسیدن به قله‌های زندگی، بخصوص زمانی که در اجتماع زندگی می‌کنند، نیازمند وضع قوانین هستند. به همین دلیل قوانین مدنی ساخته شده بشری با الهام از فطرت درونی، با تشکیل اولین اجتماعات، پدیدار شد که در زیر به چند مورد از مهمترین آنها اشاره می‌کنیم:

1- قانون حمورابی: این قانونی بیست سال قبل از میلاد مسیح، توسط پادشاه بابل تدوین شده و مشتمل بر 282 ماده در باب حقوق جزا، مدنی و تجارت است.

2- منشور حقوق بشر کوروش یا استوانه کوروش دوم: بررسی‌ها نشان داد که نوشته‌ای استوانه مربوط به سال 539 (پ.م) از سوی کوروش بزرگ پس از شکست بخت النصر و گشوده شدن شهر بابل، نوشته شده است و به عنوان سنگ بنای یادبودی در شهر بابل قرار داده شده است. از فرمان حقوق بشر کوروش یا استوانه کوروش، به عنوان کهن ترین سند کتبی از دادگستری و مراعات حقوق بشر در تاریخ یاد می‌شود.

3- قانون یاسا: این قانونی است که بر اساس حقوق عرفی مغول و فرامین چنگیزخان تنظیم شده و دستوراتی درباره چگونگی روابط با کشورهای بیگانه، جنگ، روابط خانوادگی، وراثت و غیره دارد و به دلیل علاقه شدید چنگیزخان به اسلام، پیروان این شریعت، از وضعیت بهتری نسبت به سایر مردم برخوردار بودند.

با بررسی متون قانونی سندهای ذکر شده، مشاهده می‌کنیم، خداوند متعال در قوانین الهی، حقوق بشر را کامل تر بیان نموده و حقوق فردی و اجتماعی آنها را مدنظر قرار داده، به طوری که هیچ قانونی در رابطه با روابط انسانها از قلم نیفتاده است؛ از ساده‌ترین رفتارها اعم از سلام کردن، رعایت احترام، غیبت نکردن، امانتداری و ... تا پیچیده‌ترین مناسبات اجتماعی از قبیل ارث، روابط خانوادگی، تجارت، مهاجرت، جرایم اجتماعی نظیر قتل، سرقت، جرایم منکراتی و ... را بیان نموده است و چنانچه انسانها به دنبال یافتن قانون کاملی برای رسیدن به سعادت می- باشند، بهتر است به سوی قوانین الهی روی آورده و از منبع لایزال الهی و از سرمنشاء قوانین، فرامین و دستورات را بازشناخته و اجرا نمایند.